

Translation from English to Turkish**Soru Paradoksu | The Paradox of the Question***Ned Markosian | University of Massachusetts, Amherst**Çev. Meltem Alkur | Hacettepe University*

Bir zamanlar dünyanın önde gelen filozoflarının bulunduğu büyük ve uluslararası bir konferans sırasında mucizevi bir şekilde bir melek belirdi ve şöyle dedi “Size Tanrı’nın bir elçisi olarak gönderildim. Size dilediğiniz bir soruyu sorma hakkı verilecek ama tek bir soru! Ben de bu soruyu doğru cevaplayacağım. Ne sormak istersiniz?” Filozoflar tahmin edileceği üzere çok heyecanlandı ve sorulacak en iyi sorunun ne olacağına dair hemen tartışmaya başladılar. Ancak konuyu tartışmak için daha çok zaman gerektiği çok geçmeden anlaşıldı. Bu nedenle filozoflar meleğin tekrar gelip gelemeyeceğini sordu. Melek yardımseverdi ve ertesi gün yine aynı saatte geleceğini söyledi. Ancak filozofları uyardı “hazırlıklı olun, tek bir kez böyle bir şansınız olacak.”

Toplantıda bir araya gelen bütün filozoflar bunu takip eden yirmi dört saatte çeşitli sorular önererek ve soruların değerlerini tartarak çılgınlar gibi çalıştılar. Dünya genelinden diğer filozoflar da soru önerilerini faksleyerek ve mail atarak konuya dahil oldular. Bazıları tıpkı şu soru gibi pek çok insanın bilmek isteyeceği pratik bir soru sormaktan yanaydı:

(S1) Yağı, arabanın motoru sıcakken mi yoksa soğukken mi kontrol etmek daha iyidir? Ancak diğerleri, onlara gerçekten önemli ve özünde ilginç bir konuya dair bir şeyler öğrenme fırsatı veren böylesine nadir bir fırsatın boş yere kullanılmaması gerektiğini söylediler. Biraz tartıştıktan sonra bunun doğru olduğu konusunda genel olarak hemfikirler.

Filozoflar yine de, gerçekten önemli ve özünde ilginç hangi konuyu soruda ele almaları gerektiği hususunda şaşkındılar. Sorun, bu mükemmel fırsattan en iyi şekilde yararlanmak için sorulacak en iyi sorunun hangisi olacağını önceden bilmeleri gerektiği idi. Bir öneri ise şöyle bir soru ile sınırsızca iki soru sormayı denemektir:

(S2) Bizim için sorulacak en doğru soru ne olurdu ve bu sorunun cevabı nedir?

Fakat bu öneri de meleğin sadece tek bir soru alacağını açıkça söylediğinin belirtilmesiyle hemen reddedildi.

Diğer öneri ise, sorulacak en iyi sorunun ne olduğunu sorabilecekleri buna benzer başka bir fırsatı meleğin başka bir gün de vermesi umuduyla S2’nin içindeki sorulardan ilkinin sormaktı. Bu soruyu sormaları ve bu öneriyi uygulamaları halinde ne olduğunu bildikleri en iyi soruyu soracak fırsatı belki de hiç elde edemeyecekleri gerekçesiyle bu öneri de reddedildi.

Bir süredir şu soruyu sormaları gerektiği konusunda giderek uzlaşan bir grup vardı:

(S3) Bizim için sorulabilecek en iyi sorunun cevabı nedir?

Bu şekilde en azından ilgili cevapta yer alan tüm gerekli bilgiye sahip olacakları tartışıldı. Ancak sonucunda, S3'e cevap olarak, sorunun ne olduğunu bilmedikçe hiçbir anlam ifade etmeyecek 'yedi' ya da 'evet' gibi bir cevap alma ihtimaline dair şüpheler doğmaya başladı.

Filozofların zamanı daralırken sonunda zeki genç bir mantıkçı büyük bir çoğunlukla çabucak kabul edilen bir öneride bulundu. Soru şöyleydi:

(S4) İlk kısmı size sorabileceğimiz en iyi soru, ikinci kısmı da bu sorunun cevabı olan sıralı ikili nedir?

Neredeyse herkes (unutmayın bunlar bahsettiğimiz filozoflar) bu küçük bulmacayı çözenin en doğru yolunun bu olduğu konusunda hemfikirdi. S4'ü sorarak filozoflar hem en doğru soruyu hem de bu sorunun cevabını öğrenmeyi garantilerlerdi. Dakikalar meleğin geri dönmeye söz verdiği zamana doğru ilerlerken dünyanın dört bir yanından filozoflar hararetli bir beklenti içindeydi; büyük bir kutlama ve alkışlama vardı. Filozoflar önemli ve mükemmel şeyler öğrenme ihtimali olduğu için heyecanlıydı. Ayrıca tek bir soru sorma hakları varken en iyi soruyu ve bu sorunun cevabını bulma problemini böylesine zeki bir şekilde çözdükleri için kendilerinden memnundular.

Sonra melek geldi. Filozoflar ciddi bir şekilde S4'ü sordular ve melek pür dikkat dinledi ve sonra şu cevabı verdi:

(C4) İlk kısmı bana az önce sorduğunuz soru, ikinci kısmı size verdiğim cevap olan sıralı ikidir.

Melek bu cevabı verir vermez ortadan kayboldu ve filozofları kendi saçlarını başlarını yolar bir halde bıraktı.

Yukarıda bahsedilen hikâye bizi çözülmesi gereken başka bir bulmacayla başbaşa bırakır. Filozoflar S4'ü sorduklarında bu soru, bu olağan dışı durumda sorulacak en ideal soru gibi görünüyordu. Ancak anlaşıldığı üzere, S4 hiç de sorulacak doğru bir soru değildi. (Arabanın yağını motor sıcakken mi yoksa soğukken mi kontrol etmeli sorusunu sormaları çok daha iyi olurdu.) Öyleyse bulmaca işte bu: Nerede yanlış yapıldı?

1

¹ Bu konuyla ilgili tartışmalarından dolayı Mark Aronszajn ve Donald Turner'a ve bulmacanın dayandığı şakayı bana anlatan Donald Turner'a minnettarım.